

Ю. Р. Матасова, канд. філол. наук, доц.
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

"КАТЕГОРІЯ "COMMON WOMAN" У ТВОРЧІЙ ПРАКТИЦІ ДЖУДІ ГРАН ТА АНІ ДІФРАНКО"

*У розвідці розглядаються творчі перетини, демонстровані у доробку американської поетки Джуді Гран та американської авторки-виконавиці Ані ДіФранко в межах категорії "комональності", що вперше постає у поетичній збірці Гран *The Common Woman* та розвивається ДіФранко не лише у поетичній, але й у виконавській візуальній практиці.*

Ключові слова: американська жіноча та феміністська поезія, "комональність", "common woman", Гран, ДіФранко.

Ані ДіФранко (Анджела Марія ДіФранко, нар. 1970 року у Баффало, штат Нью-Йорк) – одна з найвідоміших і найвпливовіших представниць американської бардівської традиції кінця ХХ – початку ХХІ століть. Величезна частина творчого доробку ДіФранко випрацювана у традиції spoken word/performance poetry (художньої декламації), до розвитку якої долучилися свого часу й Аллен Гінзберг, й Джек Керуак, й Вільям Берроуз та інші американські митці. Непересічна музична творчість ДіФранко невід'ємна від поетичної складової – у цьому сенсі ми дійсно маємо справу із лірикою; невід'ємна вона й від своєї внутрішньої визначеності та мети як діяльності творця-активістки/феміністки/"політика"¹⁶. Ані ДіФранко – не лише авторка-виконавиця й поетка, вона активістка та антрепренерка (адже є

---

¹⁶ Світогляд ДіФранко – творчий та особистий – склався під впливом розмаїтої ідеології третьої хвилі фемінізму. Найпродуктивнішим для неї стає принцип "персональне – це політичне", а тому й "політичною" є її діяльність найперше у креативній царині. Вплив протестної творчості на розхитування "великих" наративів для ДіФранко є самоочевидним. Цікавим є вислів авторки щодо професійних політиків: "I think political work comes in all sorts of forms and one of the least impressive is that of the politician". [цит. за: Navranek 2009, 98].

засновницею власного рекорд-лейблу, слоганом якого більше 20 років є фраза "On Her Own").

Подібну визначеність має й поетична творчість та активістська діяльність Джуді Гран (нар. 1940 року, Чикаго, штат Іллінойс) – американської поетки, однієї з засновниць руху феміністської поезії 1970-х років, співзасновниці книжкової крамниці жіночого письма *A Woman's Place* в Оакленді, штат Каліфорнія, професорки California Institute for Integral Studies та однієї з найулюбленіших поеток Ані ДіФранко.

"Трансформативність" як традиція. Обидві авторки, будучи новаторками, є вкорінені в американську поетичну та, загалом, мистецьку традицію. Едрійєнн Річ зазначає, що Гран – пряма спадкоємиця тої пристрасті до життя, тої справжньої інстинктивної сили (але не домінування), що їх так по-різному стверджували поетки Берет Браунінг, Дікінсон, та Х.Д. [Rich 1979, 251].

Ані ДіФранко у своїй багатогранній творчості продовжує досвід поєднання поезії з музикою та різновидами виконавського мистецтва (також застосовуючи досвід контркультурних поетичних слемів). Це було присутнє, зокрема, у бітників. Саме таку поезію Лоренс Ферлінгетті назвав "гарною", бо вона "звучить на повну силу", отримуючи голос, якого була позбавлена з вини друкованого слова [цит. за: Денисова 2012, 269]. Варто додати до "зору й слуху" ще й голос, який звучить, коли поет декламує (а у нашому випадку важливий ще голос ДіФранко як авторки-виконавиці). Голос – один з найпотужніших засобів передачі різних рівнів змісту. Ідеологічно голос є ключовим маркером ідентичності, представляючи особистість і зазвичай унаочнюючи механізми утворення суб'єкт-позицій [Middleton 2006, 91–93]. Не слід забувати й про те, що етимологічно термін "бітник" пов'язується не лише з першочерговим значенням "розбитий" ("розбите покоління"), а й з поняттям beat – ритмом у джазі, що напряду співвідносить цю поетичну традицію із музикою. Крім бітників, ДіФранко орієнтується на здобутки Емілі Дікінсон, Волта Вірмена, Вуді Гатрі, Сильвії Плат, Джуді Гран (із нею 2008 року Ані ДіФранко виступала у спільному концертному турі), Юти Філіпса (з останнім ДіФранко записала два альбоми декламованої поезії) – перелік імен з позначкою "впливи" є величезним.

"Трансформативність" як методологія. Творчі стратегії обох авторок є революційними та перетворювальними. Вони вдаються до формулювання та подальшої реалізації проєктів, які мають на меті деконструкцію та децентрування "великих" нарративів та надання голосів тим, хто був їх позбавлений. Першорядно йдеться про жіноцтво, але у обох поеток ця мета переростає у загальногуманістичну, адже фемінізм не мислиться ними як практика опікування "жіночими" питаннями, натомість як практика емансипуюча.

Знаково, що ця революційність працює з та у річищі категорії "*commonality*" ("загальності", "пересічності", "звичайності"). Зауважмо, що 2013 року Гран видає мемуари із промовистою назвою *A Simple Revolution: The Making of an Activist Poet*. Цілком зрозуміло, що "проста" революція потребувала чималих тривалих практичних зусиль. Одним із них стало творче осмислення та формулювання категорії "*common woman*". Пояснюючи появу поетичної збірки з тою ж самою назвою (*The Common Woman*, 1969) американська поетка означувала її як таку, що постала із суто утилітарної потреби. Готуючись до виступу на одному з поетичних зібрань у 1969 році, Гран зрозуміла, що хоче прочитати щось, що описувало б звичайних жінок у повсякденні, при цьому не представляючи їх супергероїнями або, навпаки, мізерними та жалюгідними. Це мало бути щось, що підкреслювало б сильні боки особистості, і не фальшувало принагідно фактів життя цієї особистості (серед таких фактів, приміром, низькооплачувана й принизлива праця) [Цит. за: Davidson 1989]. У результаті з'явилася збірка із семи поезій, присвячених звичайним жінкам, котрі саме у цій звичайності виявляють власну, подекуди неусвідомлювану, подекуди згнічену революційність (хоча й не завжди самостійно, часто отримуючи "голос" завдяки оповідачці). Джуді Гран звертається до тематики повсякденності, у якій виокремлює точки згнічення, притлумлювання та насильства – саме тут означається травматичний досвід. У випадку з "жіночим" ("Інакшістю") травматичний досвід не обмежується "універсальною" травматичною подією (як-от, терористичний акт тощо), натомість присутній у буденності, тому прочитується (чи, радше, лишається непрочитаним) як невидимий. Роблення невидимого видимим стає базовою передумовою революційнос-

ті та опірності поезії Гран як практики. Пізніше, у ДіФранко, ця революційність стане всеохопною, адже травматичний досвід повсякденного у її творчості розроблятиметься не лише у межах "жіночого", але й поза ним (потрактований як *human condition*).

Саме у передмові до збірки поезій Гран Едрійєнн Річ висловлює наступну думку: "Допоки наша мова не є адекватною, (...) наш розвиток може бути "революційним", але не стає трансформативним" [Rich 1979, 247]. Джуді Гран і Ані ДіФранко поєднує спільна характеристика – їхня мова, в різний спосіб, є трансформативною.

Практика "трансформативності". Цікаво, що в першу чергу скеровуючи увагу на *working-class women*, й фіксуючи позицію кожної з семи жінок, чиї портрети постають у збірці, Гран долучає до створення їхніх образів цілком архетипні характеристики, щоразу акцентуючи точки, в яких героїні (патріархатно) змушені балансувати між "природним" та "сконструйованим" жіночим. Зокрема, часто воно або відкидається (бо є недолугим, таким, що заважає реалізації, "недостатнім"; тут поетка актуалізує патріархатний спосіб потрактування "жіночого") або й взагалі нівелюється аж до викорінювання. Приміром, героїня поезії "Helen, at 9 a.m., at noon, at 5.15" – ділова жінка, яку Гран порівнює з вороною, наголошуючи на неминучій внутрішній пожезві та втраті, потворному вихолощенню, які вимагаються від жінки, аби вона була вписана в означений контекст "чоловічого" бізнес-світу ("wearing trim suits and spike heels / she says "bust" instead of breast / somewhere underneath she / misses love and trust, but she feels / that spite and malice are the / prices of success"; as anyone who's had her for a boss / will know / the common woman is as common / as the common crow" [Grahn 1969]). Героїня треку Ані ДіФранко "Blood in the Boardroom" зреалізовує практику опірності у схожих умовах. Творча особистість, вона отримує пропозиції щодо співпраці від топ-менеджерів провідних звукозаписувальних компаній. Однак щоразу відмовляється, втім, вистворюючи вражаючу відповідь, у якій робиться відвертий емансипуючий наголос на фізіології – він самоочевидно в межах поезії ДіФранко переноситься й на "жіночу" боротьбу з патріархатним устанавленням: "i go and find the only other woman on the floor / is the secretary sitting at the desk by the door / i ask her if she's got a tampon i could use / she says / oh honey, what a hassle for

you / sure i do / i say / it ain't no hassle, no, it ain't no mess / right now it's the only power / that i possess / these businessmen got the money / they got the instruments of death / but i can make life / i can make breath / sitting in the boardroom / the i'm-so-bored room / listening to the suits talk about their world / i didn't really have much to say / the whole time i was there / so i just left a big brown bloodstain / on their white chair" [DiFranco 1993]. Цікаво, що ДіФранко вдається провести деконструкцію, непереборної сили мови: героїня просто відмовляється користуватися мовою бінарних опозицій, й натомість полишає по собі цілком красномовний кривавий слід (згадаймо принагідно слова Річ про адекватність мови як запоруку трансформативності практики).

Остання поезія зі збірки Джуді Гран завершується словами, які надовго стають рефреном у місцях, де на поезію начебто не чекають – на публічних зібраннях чи мітингах активістів: "The common woman is as common as the best of bread / and will rise / and will become strong – I swear it to you / I swear it to you on my own head / I swear it to you on my own common / woman's / head" [Grahm 1969]. У Гран "звичайна" жінка порівнюється з хлібом – символічно, що це й розповсюдженість, і великою мірою незамінність, і та сама повсякденність. Хоча не усі героїні збірки втілюють практику опірності, Гран зауважує часто непромовлену, притлумлену, недемонстровану опірність у повсякденності виживання.

Продовжуючи подібну традицію, ДіФранко у своїй поезії також звертається до образів звичайних жінок – у першу чергу, такою звичайною жінкою є вона сама. Тому задіяними у творчій практиці стають історії про дорослішання у Баффало (твори "Hide n' Seek", "Take Me Home", "Every State Line"), або досвід утвердження в якості авторки-виконавиці ("Blood in the Boardroom", "Million You Never Made", "Napoleon") тощо. Загалом тематика поезії ДіФранко розгортається у річищі буденного жіночого досвіду – як виявляється, дуже розмаїтого у своїй травматичності й драматичності. Принаймні, це стає зрозуміло, щойно цей досвід стає "озвучуваним". Так з персонального народжується виразно політичне. Враховуючи те, що загалом ДіФранко відкидає розуміння фемінізму як дбання виключно про "жіноче", наголошуючи на репресивності патріархатної логіки бінарних опозицій, варто згадати й увагу Річ про те, що політична

поезія – у першу чергу як поезія – народжується з потреби поетки означити свої стосунки із джерелами її болю, страху, гніву, й таким чином ідентифікувати зміст свого опору [Rich 1979, 251].

Категорію "комональності" сама Гран визначає не у межах "універсальності" та не у есенціалістських термінах – натомість йдеться про мультицентричність, де кожна група (центр) перетинаються, не вимагаючи єдиного центру [Цит. за: Garber 1995]. Обидві авторки, у власний спосіб, відстоюють те, що цілком вкладається у дельозівське поняття "поставання", "становлення" (тобто уявлення про нецентрованість, "молекулярність" [Deleuze Guattari 1987, 232–309]) – для них це є інструмент уникання присутньої патріархатної логіки категоризації та економіки бінарних опозицій.

Цікаво, що для ДіФранко практика "поставання" інтенсифікується ще й специфічністю її власної трансформативної "мови". Йдеться про музику та сценічне виконання. Лаконічно вона сама поетично означає це словами треку "Cradle and All": "feel free to listen / feel free to stare" [DiFranco 1995]. Тут-таки маємо справу з категорією "погляду" ("gaze"), який традиційно є поглядом чоловічим, згнічувальним, оцінювальним тощо. ДіФранко деконструє цю логіку, нахабно запрошуючи, нав'язуючись, просячи, аби на неї дивилися. Крім того, ми маємо справу з дівою тілесністю – інструментом, яким користується ДіФранко поза межами слова. Виконавська практика ДіФранко організована як стратегія ретельної "непідготовленості" та спонтанності. Сценічно вона не намагається зосередити увагу виключно на собі, натомість "включаючи" у виступ утілення "звичайних" жінок. Її унаочнена та значуща "відсутність" – адже крім того, що ДіФранко на сцені виступає у повсякденному одязі, не використовує світла та декорацій, вона ще й не знімає жодних постановочних відео – наголошує на онтологічній "нестачі" (яка була приписана жінці) й водночас позбавляє колонізуючий погляд сили. Таким чином, робота авторки з образом – "духом та розумом" доби "son et lumiere" (спрофанованої версії про-світ-ництва, доби Спектаклю, що позначена пануванням звуку й світла) – набуває виняткової важливості. Завдяки подібному зусиллю, ДіФранко вдається ре-фокалізувати розгортання Бажання, панівної категорії Спектаклю. "i'm a poster girl with no poster / i am 32 flavors / and then some", – говорить ДіФранко [DiFranco 1995].

Отож, наголос на "комональності" стає визначальним для творчості Джуді Гран та Ані ДіФранко. Їхня спорідненість увиразнюється не лише у перетинах, що їх віднаходимо у творчій практиці, а й у простих фактах – зокрема, 2008 року Джуді Гран вирушила у концертний тур разом з Ані ДіФранко та іншими авторками-виконавицями, що записуються на рекорд-лейблі Righteousbabe Records. Крім того, ДіФранко у своїх концертах часто виконує поезію зі збірки *The Common Woman* ("Detroit Annie, Hitchhiking").

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Денисова Т. Історія американської літератури ХХ століття / Тамара Денисова. – К.: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2012. – 488 с.
2. Davidson M. Judy Grahn: The Uncommon Common Woman / Michael Davidson [Електронний ресурс]. – 1989. – Режим доступу: http://www.english.illinois.edu/maps/poets/g_l/grahn/about.htm.
3. Deleuze G.A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia / Gilles Deleuze, Félix Guattari : trans. Brian Massumi. – Minneapolis: University of Minnesota Press, 1987. – 610 p.
4. DiFranco A. 32 Flavors / Ani DiFranco // Not a Pretty Girl. – Righteousbabe Records, 1995.
5. DiFranco A. Blood in the Boardroom / Ani DiFranco // Puddle Dive. – Righteousbabe Records, 1993.
6. DiFranco A. Cradle and All / Ani DiFranco // Not a Pretty Girl. – Righteousbabe Records, 1995.
7. Garber L. Lesbian Identity Politics: Judy Grahn, Pat Parker, and the Rise of Queer Theory / Linda Garber [Електронний ресурс]. – 1995. – Режим доступу: http://www.english.illinois.edu/maps/poets/g_l/grahn/about.htm.
8. Grahn J. Helen, at 9 a.m., at noon, at 5.15 / Judy Grahn [Електронний ресурс] // *The Common Woman*. – 1969. – Режим доступу: <http://www.poetryfoundation.org/poem/237420>.
9. Grahn J. Vera, from my childhood / Judy Grahn [Електронний ресурс] // *The Common Woman*. – 1969. – Режим доступу: <http://www.poetryfoundation.org/poem/237422>.
10. Havranek C. Women Icons of Popular Music: The Rebels, Rockers, and Renegades / Carrie Havranek: In 2 vol. – Westport: Greenwood Press, 2009. – Vol. 2. – 504 p.
11. Middleton R. Voicing the Popular: On the Subjects of Popular Music / Richard Middleton. – New York: Routledge, 2006. – 339 p.
12. Rich A. Power and Danger: Works of a Common Woman / Adrienne Rich // *On Lies, Secrets and Silences: Selected Prose*. – Introduction to: *The Work of a Common Woman: The Collected Poetry of Judy Grahn* / Judy Grahn. – New York: Norton, 1979. – P. 247–258.

Стаття надійшла до редакції 24.04.15

Ю. Р. Матасова, канд. філол. наук, доц.
Институт філології КНУ імені Шевченка, Київ

**Категорія "COMMON WOMAN"
в творчеській практиці Джулі Гран і Ані ДіФранко**

*В статті розглядаються творчі пересічення, які демонструє спадщина американської поетеси Джулі Гран і американської авторки-виконавиці Ані ДіФранко в межах категорії "комунальності", вперше сформульованої в поетическому збірнику Гран *The Common Woman* і розвивається ДіФранко не тільки в поетическій, але і в виконавчій візуальній практиці*

Ключеві слова: американська жіноча і феміністська поезія, "комунальність", "common woman", Гран, ДіФранко.

Iu. Matasova, PhD, Associate Professor
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

**The 'COMMON WOMAN' category in the artistic practices
of Judy Grahn and Ani Difrancio**

*This study analyses the creativity of American poet Judy Grahn and American singer-songwriter Ani DiFranco in terms of the category of "commonality", emerging in Grahn's poetic collection *The Common Woman* and developing in DiFranco's both poetic practice and visual performance strategies.*

Key words: American women's and feminist poetry, "commonality", "common woman", Grahn, DiFranco.

УДК 821.161.2-31.09"19"

Н. О. Мацібок-Стародуб, асп.
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОНЯТТЯ "ГРІХ" У ТРИЛОГІЇ
"МЕТЕЛИКИ НА ШПИЛЬКАХ" ІРИНИ ВІЛЬДЕ**

У статті проаналізовано окремі аспекти православною світоглядом, представлені в циклі ранніх повістей Ірини Вільде, зокрема розглянуто особливості зображення письменницею такого поняття, як гріх. Досліджено усвідомлення головним персонажем трилогії власної гріховності й гріховної сутності інших людей. Визначено характерні особливості авторського втілення концепту гріх, уявлення про який подано головним чином за посередництвом думок і вчинків Дарки Попович.

Ключові слова: проза міжвоєнного періоду, західноукраїнська жіноча проза, гріх, православний світогляд, гріховна сутність.